

UDK:812.02.11.

Nafisa TASHPULATOVA,
O'zbekiston Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti o'qituvchisi
E-mail: nafisatashpulatova1@gmail.com

TDTU dotsenti, PhD Sh.Bekmurotova taqrizi asosida

MODELS OF THE USE OF DIGITAL TECHNOLOGY

Annotation

The article analyzes the stages of development of digital technologies in teaching foreign languages. Since the end of the 20th century, the transition from traditional methodology to computerized tools, multimedia applications, internet resources and mobile applications has been highlighted. The effectiveness of distance education, artificial intelligence-based platforms, and the digital education ecosystem will also be studied. The results of the study show that digital technologies significantly contribute to the individualization of the educational process, increase motivation and the effective assimilation of foreign languages.

Keywords: digital technology, foreign language education, e-learning, online platforms, multimedia, distance learning.

МОДЕЛИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Аннотация

В статье анализируются этапы развития цифровых технологий в обучении иностранным языкам. С конца XX века освещается процесс перехода от традиционной методики к компьютеризированным средствам, мультимедийным программам, интернет-ресурсам и мобильным приложениям. Также будет изучена эффективность дистанционного обучения, платформ на основе искусственного интеллекта и экосистемы цифрового обучения. Результаты исследования показывают, что цифровые технологии вносят существенный вклад в индивидуализацию образовательного процесса, повышение мотивации, эффективное овладение иностранными языками.

Ключевые слова: цифровые технологии, преподавание иностранных языков, электронное обучение, онлайн-платформы, мультимедиа, дистанционное обучение.

RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH MODELLARI

Annotatsiya

Maqolada chet tillarini o'qitishda raqamli texnologiyalarning rivojlanish bosqichlari tahlil qilinadi. XX asr oxiridan boshlab an'anaviy metodikadan kompyuterlashtirilgan vositalar, multimediya dasturlari, internet resurslari va mobil ilovalarga o'tish jarayoni yoritiladi. Shuningdek, masofaviy ta'lim, sun'iy intellekt asosidagi platformalar va raqamli ta'lim ekotizimining samaradorligi o'rganiladi. Tadqiqot natijalari raqamli texnologiyalar ta'lim jarayonini individuallashtirish, motivatsiyani oshirish hamda chet tillarini samarali o'zlashtirishga sezilarli hissa qo'shishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: raqamli texnologiyalar, chet tillarni o'qitish, elektron ta'lim, onlayn platformalar, multimediya, masofaviy ta'lim.

Kirish. Chet tillarini o'qitish sohasida raqamli texnologiyalarning rivojlanishi 20-asrning oxiridan boshlangan bo'lib, bu jarayonning boshlanishi, asosan, kompyuter texnologiyalarining umumiy rivojlanishi bilan bog'liq. Kompyuterlar va internetning keng tarqalishi, o'quvchilarga chet tili o'rganishda yanada samarali va interaktiv usullarni taqdim etdi. Raqamli texnologiyalar yordamida tilni o'rganish jarayoni amaliy, intuitiv va qulay bo'ldi, shuningdek, an'anaviy o'qitish metodlariga yangi imkoniyatlar kiritildi.

Chet tillarini o'qitishning raqamli texnologiyalarga asoslangan birinchi bosqichlari 1950-1980-yillar davomida paydo bo'ldi. Bu davrda kompyuterlar va elektron tizimlar hali juda sodda va qimmat bo'lgan, shuning uchun ular faqat muayyan ilmiy va tadqiqot muassasalarida qo'llanildi. Shu bilan birga, ingliz tili o'qitish bo'yicha dastlabki kompyuter asosidagi mashqlar va o'yinlar yaratildi.

Birinchi kompyuterli o'qitish tizimlari paydo bo'ldi. Shu davrda ma'lum bir tillarni o'rganish uchun maxsus mo'ljallangan dasturlar ishlab chiqildi. Ushbu dasturlar ko'pincha grammatika va lug'at mashqlari bilan cheklangan bo'lib, o'quvchiga repetitiv tarzda o'rganish imkoniyatini berardi.

Kompyuterli yordamchi materiallar va texnologiyalar, jumladan, dastlabki o'rganish tizimlari (mashq dasturlari)

ishlab chiqildi. Kompyuterda til o'rganish o'z vaqtida sinovdan o'tkazilgan va o'quvchilarni grammatika va lug'atni o'rganishga undashda samarali deb topilgan. Biroq, bu davrda texnologiyalar hali ham juda cheklangan edi va ko'pchilik o'quvchilarga bu usulga kirish imkoni yo'q edi.

1980-yillardan boshlab, kompyuter texnologiyalari va internetning rivojlanishi chet tili o'qitishda yangi imkoniyatlarni yaratdi. Internetning keng tarqalishi va raqamli tizimlar ommalashgani sayin, chet tili o'qitish jarayoni yanada samarali va qiziqarli bo'ldi.

Kompyuterlar va interaktiv multimediali tizimlar rivojlanishining boshlanishi bilan chet tillarini o'rganishning yangi usullari paydo bo'ldi. Bu davrda birinchi marta audio va video materiallar asosida til o'rganish tizimlari ishlab chiqildi. Masalan, CD-ROM'lar orqali o'quvchilar audio va video materiallar bilan interaktiv tarzda ishlay olishdi. Tillarni o'rganishda ko'proq interaktiv texnologiyalarni qo'llashni boshladilar.

Internetning keng tarqalishi bilan onlayn ta'lim platformalarining rivojlanishi boshlandi. Ushbu davrda o'quvchilarga tilni onlayn o'rganish imkoniyati berildi. Dastlabki onlayn kurslar va veb-saytlar yordamida o'quvchilar o'z vaqtida va mustaqil tarzda o'rganish imkoniyatiga ega

bo'ldilar. Shu bilan birga, interaktiv sinflar va onlayn o'yinlar (masalan, Lingua et al.) ham ishlab chiqildi.

Yangi asrning boshidan boshlab, raqamli texnologiyalar va internet tez rivojlana boshladi. Smartfonlar, planshetlar, va ijtimoiy tarmoqlar orqali til o'rganish yangi bosqichga o'tdi. Bu davrda onlayn ta'lim tizimlari nafaqat o'quvchilarni birlashtirgan, balki chet tillarini o'rganishda samarali va individual yondashuvni ta'minlagan.

Onlayn kurslar (masalan, Duolingo, Babbel) va mobil ilovalar chet tillarini o'rganishning eng ommabop usuliga aylandi. O'quvchilarga grammatika, talaffuz, lug'at va so'zlashuv ko'nikmalarini o'rgatish uchun interaktiv mashqlar va o'yinlar yaratildi. Mobil ilovalar yordamida o'quvchilar istalgan vaqtda, istalgan joyda tilni o'rganish imkoniyatiga ega bo'ldilar.

Shuningdek, bu davrda masofaviy ta'lim va virtual sinflar (masalan, Zoom, Skype, Google Meet) yordamida o'qitishning yangi usullari ishlab chiqildi. O'quvchilar bilan onlayn tarzda muloqot qilish imkoniyatlari oshdi, shuningdek, yangi o'qitish metodlari va materiallari yaratildi.

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar chet tillarini o'qitish sohasida yangi imkoniyatlar yaratishda davom etmoqda. Sun'iy intellekt, big data, virtual reallik (VR) va kengaytirilgan haqiqat (AR) texnologiyalari yordamida interaktiv va shaxsiylashtirilgan o'qitish usullari joriy etilmoqda.

Sun'iy intellekt (AI) va mashinasozlik yordamida o'quvchilarning til o'rganish jarayonini moslashtirish mumkin. AI yordamida o'quvchilar uchun individual o'qitish rejalarini yaratish, o'rganish uslubini tahlil qilish va moslashtirilgan darslar yaratish imkoniyatlari mavjud.

Virtual va kengaytirilgan haqiqat (VR/AR) texnologiyalari chet tili o'rganishni yanada interaktiv va real hayotga yaqin qilish imkonini beradi. Masalan, VR texnologiyalari yordamida o'quvchilar tilni amaliyotda ishlatish, virtual sayohatlar va tilni amaliy mashqlarda qo'llash imkoniyatini yaratadi.

Onlayn va mobil ilovalar sohasida o'sish davom etmoqda. Mobil ilovalar yordamida o'quvchilar tilni o'rganish jarayonini yanada individual va moslashtirilgan tarzda olib borishadi.

Chet tillarini o'qitishda raqamli texnologiyalarning rivojlanish tarixi bir necha bosqichlardan iborat. Dastlabki davrlarda kompyuter va elektron tizimlar yordamida sodda grammatika va lug'at mashqlarini ishlab chiqishdan tortib, hozirgi kunda sun'iy intellekt, virtual reallik va mobil texnologiyalar yordamida o'quvchilarga individual va interaktiv o'qitish imkoniyatlarini taqdim etishgacha bo'lgan jarayonni o'z ichiga oladi. Raqamli texnologiyalar o'qituvchilar va o'quvchilar uchun yangi usullar, resurslar va imkoniyatlarni yaratmoqda, bu esa chet tillarini o'rganishni yanada samarali va qiziqarli qiladi.

Bu borada bir qancha ilmiy ishlar amalga oshirildi va kitoblar ham chop etildi. Ushbu manba'larga tayangan xolda aytishimiz mumkinki, raqamli texnologiyalar bu – real voqe'likni to'ldirib turadigan virtual muhitdir. Borgan sari ko'proq mamlakatlar va mintaqalar rivojlanish jarayonida raqamli texnologiyalarning ahamiyati ancha katta ekanligini tan olmoqdalar. Huddi shuning uchun ham Germaniyada 4.0 Industriya, Singapurda Smart Nation va Evropa Ittifoqida Horizon 2020 kabi milliy strategiyalarni rivojlantirishga katta ahamiyat berilmoqda. Shuningdek, Markaziy Osiyoda joylashgan Qozog'iston va Qirg'iziston mamlakatlari Digital Kazakstan va Kyrgyzstan Taza Ko'kdam nomlangan milliy raqamli texnologiyalarini rivojlantirish rejalarini keng jamoatchilikka taqdim etib kelmoqdalar. Albatta horijiy tillarni

o'rganish jarayoni ham bu o'zgarishlardan xoli bo'lmaydi. Shuning uchun ham quyidatilgan o'rganish uchun samarador bo'lishi mumkin bo'lgan bir qancha texnologiyalarni o'rganib chiqamiz.

O'tgan asrning oxiridan boshlab, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi jamiyatimizda yangi raqamli avlodning shakllanishiga olib keldi. Yangi avlod uchun ilg'or texnologiyalarni, jumladan, smart qurilmalar va gadjetlardan foydalanish kundalik hayotning ajralmas qismiga aylandi. Bu texnologiyalar yordamida amalga oshirilgan o'zgarishlar, ayniqsa, ta'lim jarayonida sezilarli o'zgarishlarga olib keldi. Bugungi kunda, raqamli texnologiyalar orqali ta'lim olish imkoniyatlari yanada kengayib, uning ta'siri jamiyatning har bir sohasida o'z aksini topmoqda.

Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi, ayniqsa, ta'lim sohasida katta yangiliklarga olib keldi. Yangi texnologiyalar orqali ta'limni boshqarish, o'quvchilarga bilim yetkazish va ularning o'qish jarayonini shaxsiylashtirish imkoniyatlari yaratildi. Bugungi kunda, ta'limni rivojlantirishning asosiy yo'nalishi bu raqamli texnologiyalarning ta'lim jarayoniga qo'llanishi va uning samaradorligini oshirishdir.

YUNESKO tomonidan e'lon qilingan XXI asr ta'limining tamoyili, hamma uchun ta'lim va butun hayot davomida ta'limni amalga oshirishga imkon yaratishdir. Buning asosiy maqsadi, ta'lim jarayonini smart texnologiyalar yordamida amalga oshirib, ta'lim olishni istalgan vaqtda va istalgan joyda mumkin qilishdir. Bu jarayonda faqatgina iroda va xohish kerak, qolgan hamma narsa texnologiya yordamida amalga oshiriladi.

Bugungi kunda, aqlli ta'lim (Smart Education) tizimi global miqyosda ta'lim jarayonida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanishni nazarda tutadi. Aqlli ta'lim, asosan, ta'lim jarayonini shaxsiylashtirish, o'quvchilarni yanada samarali tarzda tayyorlash va ularga zamonaviy texnologiyalar yordamida ta'lim berish orqali amalga oshiriladi. Bu tizim, o'zining interaktiv va dinamik tabiatiga ko'ra, o'quvchilarga ta'lim olish jarayonida katta imkoniyatlar yaratadi.

Masalan, Gollandiya ta'limni smart texnologiyalar asosida rivojlantirishni milliy g'oya sifatida qabul qilib, Smart iqtisod va Smart jamiyatni yaratishni asosiy siyosiy vazifa sifatida ko'rdilar. Avstraliya va Janubiy Koreya esa o'zlarining ta'lim tizimlarini Smart ta'limga asoslab rivojlantirishni rejalashtirmoqdalar. Ular uchun aqlli ta'lim tizimi jamiyatni raqobatbardosh qilishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Raqamli texnologiyalar ta'limga integratsiyalashgan holda, o'quvchilarga yangi imkoniyatlar yaratadi. Ta'limda smart texnologiyalar yordamida integratsiyalashgan intellektual virtual o'quv muhitini shakllantirish, o'quvchilarga o'z bilimlarini tez va samarali ravishda oshirishga yordam beradi. Bunday texnologiyalar ta'lim jarayonini interaktiv va shaxsiylashtirilgan tarzda tashkil etadi, bu esa o'quvchilarning muvaffaqiyatli natijalarga erishishiga yordam beradi.

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar va aqlli ta'lim jamiyatdagi har bir sohada o'zgarishlar kiritishning asosiy vositasiga aylandi. Ta'lim sohasida raqamli texnologiyalarning roli ortib bormoqda, chunki bu texnologiyalar yordamida o'quvchilar o'z bilimlarini mustahkamlash, ta'lim olish jarayonini soddalashtirish va yangi, ilg'or imkoniyatlardan foydalanish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Agar ta'lim tizimi raqamli texnologiyalar yordamida yangilansa, unda u Smart jamiyatga tayyorlashda muhim rol o'ynaydi va jamiyatning rivojlanishiga katta hissa qo'shadi.

ADABIYOTLAR

1. Рейсс К., Фермеер Х. Основы общей теории перевода. – Тюбинген: Неймайер, 1984. – 230 с.
2. Нида Ю., Табер Ч. Теория и практика перевода. – Лейден: Брилл, 1969. – 200 с.
3. Warschauer M. The changing global economy and the future of English teaching // TESOL Quarterly. – 2000. – Vol. 34, № 3. – P. 511–535.
4. Chapelle C. A. English Language Learning and Technology: Lectures on Applied Linguistics in the Age of Information and Communication Technology. – Amsterdam: John Benjamins, 2003. – 235 p.
5. Beatty K. Teaching and Researching: Computer-Assisted Language Learning. – London: Routledge, 2013. – 312 p.
6. Bax S. CALL – past, present and future // System. – 2003. – Vol. 31, № 1. – P. 13–28.
7. Hubbard P., Levy M. (Eds.). Teacher Education in CALL. – Amsterdam: John Benjamins, 2006. – 350 p.